

Sakib SOFTIĆ¹

Međunarodne konvencije kao izvor prava u borbi protiv međunarodnog terorizma (I dio)

International Conventions As a Source of Law In a Fight Against International Terrorism (Part I)

Sažetak

Međunarodne konvencije predstavljaju najznačajniji izvor međunarodnog prava u području borbe protiv međunarodnog terorizma. Do sada je prihvaćeno dvanaest međunarodnih konvencija koje se bave ovim pitanjem. One uglavnom tretiraju pitanja otmica, držanja talaca i korištenjem eksplozivnih sredstava u terorističke svrhe. Većina od ovih konvencija zasnovana je na zajedničkom modelu koji ustanovljava osnovu za «koazi-univerzalnu jurisdikciju sa povezanom mrežom međunarodnih obaveza»² između država potpisnica.

Ovaj model sadrži definiciju povrede u pitanju sa obavezom automatske inkorporacije takve povrede u sporazume o ekstradiciji između država potpisnica. Također, postoji obaveza potpisnica da ove povrede ugrade u unutrašnji pravni poredak i da ustanove jurisdikciju za vođenje krivičnih i povezanih postupaka. Nadležnost se ustanovljava po osnovu veze između povrede odnosno počinioca i odnosne države. Najzad, konvencije obavezuju potpisnice na izručenje ili ekstradiciju teroriste koji se zatekne na teritoriji države potpisnice.

Ove konvencije po svojoj su prirodi višestrani međunarodni ugovori u smislu Bečke konvencije o pravu ugovora iz 1996. godine. Ono što razlikuje ove od drugih međunarodnih ugovora je aktuelnost zla koje se njima nastoji spriječiti

---

¹ Dr. sc., docent na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu

² Vidi M. Shoe

i stepen povrede ljudskih prava koja su zaštitni objekt ovih konvencija. Ove činjenice obavezuju države koje respektuju ljudska prava na učešće u ovim konvencijama kao i na dosljedno izoršavanje njima ustanovljenih obaveza.

Ključne riječi: međunarodne konvencije, međunarodni terorizam, ljudska prava, jurisdikcija

Summary

Interantional conventions represents most important source of international law in area of fight againts international terrorism. Author analize twelve international conventions which creates treats questions of kidnaping, hostige situations and use of explosives in terroristics acts. Human rights conventiones can't be forgotten in fight against terrorism, author ephassis.

Key words: international conventiones, international terrorism, human rights, jurisdiction

II Pregled relevantnih međunarodnih konvencija

Bosna i Hercegovina je članica ovih međunarodnih konvencija ili je na putu da to postane što izražavanjen pozitivan odnos prema vrijednostima koje su predmet zaštite ovih konvencija. Kao novostvorena država nastala disolucijom SFRJ, ona stupa u članstvo ovih konvencija bilo sukcesijom (naslijeđivanje) bilo akscesijom (pristupanje).

1. Konvencija o krivičnim djelima i nekim drugim aktima izvršenim u zrakoplovima

Ovo je najstariji važeći međunarodni multileateralni ugovor koji ima za cilj da unaprijedi sigurnost zrakoplova, lica i dobara u njemu sačinjen 14. septembra 1963. godine u Tokiju.³ U članu 1. propisano je da se ova konvencija primjenjuje:

- (a) na krivična djela predviđena krivičnim zakonima;

---

³ Bosna i Hercegovina je članica ove konvencije po osnovu izvršene sukcesije ("Službeni glasnik BiH", broj 26/98). Vidi također (" Službeni list SFRJ", broj 47/70)

- (b) na akte koji, bez obzira da li predstavljaju krivična djela ili ne, mogu da ugroze ili ugrožavaju sigurnost zrakoplova ili licaili dobara u njemu, ili u njemu remete dobar red i disciplinu.

Ova konvencija se primjenjuje na zrakoplove dok su u letu. Za svrhu ove konvencije propisano je dasmatra da se zrakoplov nalazi u letu od časa kada je upotrijebljena pokretna sila za uzlijetanje pa do časa kada se završi slijetanje.

Država u kojoj je zrakoplov registrovan nadležna je da sudi za krivična djela i druge protivpravne akte propisane ovom konvencijom. Ova konvencija ne isključuje ni jednu nadležnost u krivičnim stvarima koja se zasniva na nacionalnim zakonima država potpisnica (član 3).

Mogućnost države koja nije država registracije zrakoplova da sudi u krivičnim stvarima za krivična djela propisana ovom konvencijom ograničena je na slučajeve kad je krivično djelo proizvelo učinke na teritoriju te države ili je počinjeno od ili na štetu njenih državljana ili lica koja su u njoj stalno nastanjena. Također, izuzetak postoji i ako počinjeno krivično djelo ugrožava njenu sigurnost, ako predstavlja povrdu pravila ili propisa te države koji se odnose na poštovanje obaveza te države proizašle iz međunarodnog sporazuma.

Ova konvencija sadrži i odredbe koje se odnose na protivpravno oduzimanje zrakoplova. Član 11. propisuje:

"Kad neko lice u zrakoplovu protivpravno i silom ili prijetnjom sile ometa zrakoplov u letu, ili ga prigrabi, ili nad njim vrši kontrolu, kao i kad se sprema da neposredno izvrši takav akt, države ugovornice poduzet će sve potrebne mjere da se uspostavi ili sačuva kontrola nad zrakoplovom od strane zakonitog zapovjednika. "

Također, ustanovljena su ovlašćenja zapovjednika zrakoplova kao i ovlašćenja i obaveze države potpisnice. Zapovjednik zrakoplova dužan je da sam ili uz pomoć drugih članova posade, u situaciji kad ima osnova da povjeruje da je neko lice počinilo ili izvršilovili da će naposredno izvršiti krivično djelo, dok je zrakoplov u letu, poduzme protiv učinioca razumne mjere podrazumijevajući tu iprinudne mjere koje su potrebne radi garantiranja sigurnosti zrakoplova ili lica ili idobara u njemu, održavanja reda i discipline ili omogućavanja predaje učinioca nadležnim vlastma ili njegovog iskrcavanja (član 6).

Isto tako ukoliko zapovjednik zrakoplova ima osnova da povjeruje da je neko lice izvršilo u zrakoplovu neki akt koji predstavlja teško krivično djelo prema zakonima registracije zrakoplova, on je ovlašten da to lice preda vlastima svake države ugovornice na čiju teritoriju je zrakoplov sletio. On je dužan da bez odlaganja, pa i prije slijetanja obavijesti vlasti odnosne države o toj namjeri kao i o razlozima koji to opravdavaju uz prezentaciju dokaza i obavještenja do kojih je prema zakonima države registracije zrakoplova došao (član 9).

Svaka država ugovornica dužna je da primi osumnjičeno lice koje joj zapovjednik zrakoplova preda, da ga pritvori ili da preduzme druge mjere kojim će osigurati njegovo prisustvo do pokretanja krivičnog postupka ili do ekstradicije (član 13).

Ova konvencija omogućava ali ne stvara obavezu odobravanja ekstradicije osumnjičenih.

Depozitar ove konvencije je Organizacija za civilnu avijaciju. Konvencija stupa na snagu između država potpisnica nakon što Konvenciju ratifikuje dvanaest država potpisnica. Konvencija je i nakon stupanja na snagu otvorena za pristupanje svim članicama UN. Pristupanje se vrši deponovanjem instrumenata o pristupanju kod Organizacije za međunarodnu civilnu avijaciju i ima učinak devedesetog dana nakon deponovanja.

Ova konvencija, kao i svi drugi međunarodni ugovori registrovana je kod Generalnog sekretara UN nakon njenog stupanja na snagu.

Konvencija predviđa da će se svi sporovi oko njenog tumačenja i primjene rješavati sporazumno. Ukoliko to nije moguće podvrgnut će se arbitraži na zahtjev jedne od njih. Ako u roku od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za arbitražu države stranke ne postignu sporazum o organizovanju arbitraže, bilo koja od njih može da iznese spor pred Međunarodni sud pravde u skladu sa statutom Suda.

Ova konvencija dopušta mogućnost stavljanja rezervi na odredbe člana 24. koji se odnosi na način rješavanja sporova dok stavljanje rezervi na ostale odredbe konvencije nije dopušteno.

Depozitar je dužan da obavijesti sve članice UN i specijalizovane ustanove o svakom potpisivanju ove konvencije kao i o datumu tog potpisivanja, o deponovanju svakog instrumenta o ratifikaciji ili pristupanju kao i o datumu tog deponovanja, o danu njegovog stupanja na pravnu snagu, o prijemu svake notifikacije o otkazivanju kao i o danu prijema kao i svake izjave ili notifikacije vezane za rezerve kao i o datumu tog prijema (član 26).

2. Konvencija o suzbijanju nezakonite otmice zrakoplova

Ova konvencija sačinjena je u Hagu 16. decembra 1970.⁴ Za razliku od konvencije o krivičnim djelima i nekim drugim aktima izvršenim u zrakoplovima koja se odnosi na krivična djela počinjena u zrakoplovu u letu, zaštitni objekt ove konvencije je sam zrakoplov. Zbog učestotalosti otmica zrakoplova pojavila se potreba međunarodnopravne zabrane otmice i njene inkriminacije. Član 1. propisuje da je krivično djelo čini svako lice koje u zrakoplovu u letu učini jenu od sljedećih radnji.

- (a) nezakonito i pod prijetnjom nasilja zaplijeni zrakoplov ili vrši kontrolu nad njim ili pokuša da izvrši jedan od ovih akata, ili
- (b) je saučesnik nekog lica koje vrši ili pokuša da izvrši jedan takav akt.

Ova konvencija nameće obavezu državama potpisnicama da preduzmu mjere radi uspostave vlastite nadležnosti kako bi mogla suditi u krivičnim djelima i svim drugim aktima nasilja protiv putnika i posade. Ovo se odnosi i na slučaj kad se lice za koje se pretpostavlja da je izvršilo krivično djelo koje se je inkriminisano ovom konvencijom zatekne na teritoriji države potpisnice. Ova konvencija ne isključuje ni jednu nadležnost u krivičnim stvarima koja se predviđa krivičnim zakonodavstvom države potpisnice.

Također, Konvencija nameće državama članicama da u unutrašnjem zakonodavstvu predvide stroge kazne za krivično djelo otmice. Ona se odnosi samo na civilne zrakoplave dok su u letu. Smatra se da su u letu od trenutka kada su, po završetku ukrcavanja, sva vanjska vrata zatvorena do trenutka kada jedna od ovih vrata budu otvorena radi

---

⁴ Bosna i Hercegovina je postala članica ove konvencije po osnovu sukcesije ("Službeni list RBiH" broj 15/95). Vidi također ("Službeni list SFRJ", broj 33/72)

iskrcavanja. U slučaju prinudnog spuštanja, smatra se da let traje sve dok nadležni organ preduzme brigu o zrakoplovu, licima i imovini unjemu.

Država na čijoj teritoriji je pronađeno lice za koje se pretpostavlja da je počinilo krivično djelo iz ove konvencije osigurava njegov pritvor ili na drugi način osigurava njegovo prisustvo dok ga ne izruči. Ukoliko odluči da počinioca ne izruči iz bilo kojeg razloga, podnosi predmet svojim nadležnim organima za vođenje krivičnog postupka.

Konvencija nameće i čitav set uzajamnih obaveza državama članicama u cilju sprečavanja i kažnjavanja krivičnih i ostalih djela propisanih ovom konvencijom. Među ostalim je i obaveza svake države ugovornice da dostavi čim prije savjetu organizacije za međunarodno civilno zrakoplovstvo, prema odredbama svog nacionalnog zakonodavstva, sva korisna obavještenja kojima raspolaže u vezi sa okolnostima krivičnog djela, mjerama poduzetim u cilju očuvanja kontrole nad zrakoplovom kao i mjerama poduzetim protiv izvršioca (8 član 11).

Ova konvencija, također sadrži odredbe koje se odnose na način rješavanja sporova u vezi sa tumačenjem i primjenom, stavljanjem i odustajanjem od rezervi, potpisivanjem Konvencije i pristupanjem, stupanjem na snagu, o registraciji, otkazu i depozitaru Konvencije.

Njeni depozitari su vlade USA, UK i SSSR.

3. Konvencija o suzbijanju nezakonitih akata uperenih protiv sigurnosti civilnog zrakoplovstva

Ova konvencija sačinjena je u Montrealu 23 septembra 1971. godine.⁵ Kao posljednja iz ove grupe ona nastoji inkriminisati preostale radnje koje ugrožavaju zrakoplove, lica i imovinu u njima i na taj način doprinijeti povećanju sigurnosti zračnog saobraćaja. U članu 1. propisuje se da svako lice čini krivično djelo ukoliko nezakonito i namjerno:

---

⁵ Bosna i Hercegovina je članica ove konvencije po osnovu izvršene sukcesije ("Službeni list R BiH", broj 15/95). Vidi također ("Službeni list SFRJ", broj 33/72)

- (a) izvrši akt nasilja usmjeren protiv lica na zrakoplovu u letu, ako bi taj akt doveo u opasnost sigurnost zrakoplova; ili
- (b) uništi zrakoplov u saobraćaju. . . ; ili
- (c) postavi ili prouzrokuje da se na zrakoplovu u saobraćajuna bilo koji način postavi sprava ili supstanca koja bi mogla da uništi taj zrakoplov. . . ; ili
- (d) uništi ili ošteti uređaj za navigaciju ili ometa njegov rad. . . ; ili
- (e) daje informacije za koje zna da su lažne i na taj način dovodi u opasnost sigurnost zrakoplova u letu.

Kažnjiv je također pokušaj kao i saučesništvo u jednom od ovih krivičnih djela.

Ova konvencija kao i predhodna definiše da je zrakoplov u letu od trenutka zatvaranja rata nakon ukrcavanja pa do časa kad se otvore bilo koja vrata radi iskrcavanja.

Također, ona nameće obavezu državama potpisnicama da za krivična djela iz ove konvencije propiše stroge kazne. Ona se ne primjenjuje na zrakoplove koji se koriste u vojne, carinske ili policijske svrhe.

U pogledu nadležnosti za pokretanje i vođenje krivičnih postupaka svaka država potpisnica se obavezuje da preduzme mjere kako bi ustanovila svoju nadležnost za krivična djela u sljedećim slučajevima:

- (a) kada je krivično djelo izvršeno na teritoriji države,
- (b) kada je krivično djelo izvršeno na zrakoplovu ili protiv zrakoplova koji je registrovan u toj državi,
- (c) kada zrakoplov na kome je izvršeno krivično djelo sleti na teritoriju te države sa osumnjičenim još uvijek u zrakoplovu;. . .

Ova konvencija ne isključuje ni jednu krivičnu nadležnost koja je uspostavljena nacionalnim zakonodavstvom.

Država ugovrnica na čijoj teritoriji se nalazi izvršilac krivičnog djela ili osumnjičeni staviti će ga u pritvor ili će preduzeti druge mjere kako bi osigurala njegovo prisustvo. Ove mjere moraju biti utemeljene na zakonu a trajat će samo onoliko koliko je potrebno da se omogućiti sprovođenje krivičnog ili ekstradikcionog postupka.

Ukoliko država ugovornica na čijoj teritoriji se nalazi okrivljeni ukoliko ga ne ekstradira iz bilo kojeg razloga, obaveznaje da bez izuzetka i bez obzira da li je krivično djelo počinjeno na njenoj teritoriji, predmet dostavi svojim nadležnim organima.

Krivična djela utvrđena u ovoj konvenciji smatrat će se krivičnim djelima za koja je dopuštena ekstradikcija po svakom ugovoru o ekstradikciji koji postoji između država ugovornica.

Države ugovornice, dužne su da preduzmu sve potrebne mjere na sprečavanju krivičnih djela predviđenih ovom konvencijom.

Države ugovornice po ovoj konvenciji dužne su da redovno, u skladu sa svojim unutrašnjim pravom, bez odlaganja, prosljede Savjetu organizacije za međunarodno civilno zrakoplovstvo sve odgovarajuće informacije kojim raspolaže a koje se odnose na:

- (a) okolnosti pod kojim je krivično djelo izvršeno, . . .
- (b) mjere poduzete protiv izvršioca krivičnog djela ili osumnjičenog, a naročito na rezultate postupaka ekstradikcije ili drugih zakonskih postupaka.

Ova konvencija sadrži kao i dvije predhodne, odredbe o načinu rješavanja sporova u pogledu tumačenja ili primjene konvencije, o rezervama i njihovom povlačenju o potpisivanju Konvencije, ratifikaciji i deponovanju. Konvencija stupa na snagu tridesetog dana poslije dana deponovanja ratifikacionih instrumenata ili instrumenata o pristupanju, ako ovaj datum dolazi poslije prvog (član 15. stav 3).

4. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju krivičnih djela protiv lica pod međunarodnom zaštitom, uključujući i diplomatske agente

Ova konvencija je usvojena od Generalne skupštine Ujedinjenih nacija 14. decembra 1973. godine. ⁶ Konvencija najprije u članu 1. definiše izraz "lica pod međunarodnom zaštitom" koji po ovoj konvenciji obuhvata;

- (a) šefa države, kao i svakog člana kolektivnog tijela koje vrši funkciju šefa države na osnovu ustava odnosno države, predsjednika vlade ili

---

⁶ Bosna i Hercegovina je postala članica ove konvencije sukcesijom ("Službeni list RBiH", broj 25/93). Vidi također ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", broj 54/76)

ministra inozemnih poslova kad se bilo koje spomenuto lice nalazi u stranoj državi, uključujući članove porodice koji ga prate.

- (b) bilo kojeg predstavnika ili funkcionera države ilibilo kog funkcionera ili drugog agenta međunarodne organizacije koji u vrijeme i namjestu gdje je izvršeno krivično djelo protiv njega, njegovih službenih prostorija, privatnog stana ili prijevoznog sredstva, ima pravo, u skladu sa međunarodnim pravom, na posebnu zaštitu od ma kakvog napada na njegovu ličnost, slobodu ili dostojanstvo članova njegove porodice koji sačinjavaju njegovo domaćinstvo.

Ovaj član definiše izraz "osumnjicheni izvršilac" koji označava lice za koje ima dovoljno dokaza da se na prvi pogled može tvrditi da je izvršilo ili učestvovalo u izvršenju jednog ili više krivičnih djela koje definiše ova konvencija.

Član 2. definiše krivična djela od značaja za ovu konvenciju. To su: (a) ubistva, otmice ili drugi napadi na lice ili slobodu lica pod međunarodnom zaštitom; (b) Nasilni napadi službene prostorije ili privatni stan ili na prijevozna sredstva lica pod međunarodnom zaštitom koji može da dovede u opasnost njegovu ličnost i slobodu; (c) prijetnje da će se izvršiti takav napad; (d) pokušaj da se izvrši takav napad; i (e) djela koja predstavljaju saučesništvo u takvom napadu. Svaka država članica će predvidjeti odgovarajuće kazne za ova krivična djela, pri čemu će se imati u vidu njihova težina.

Član 3. nameće obavezu državama članicama da preduzmu potrebne mjere u svojim zakonodavstvima za ustanovljenje vlastite nadležnosti za krivična djela pobrojana u članu 2. Konvencije u slučajevima kad je djelo izvršeno na teritoriji te države, ili na brodovima ill avionima koji su registrovani u toj državi, kad je osumnjicheni njen državljanin i kad je krivično djelo izvršeno protiv lica pod međunarodnopravnom zaštitom na osnovu funkcije koju obavlja za tu državu.

Također, članice ove konvencije su obavezne na uzajamnu saradnju u cilju sprečavanja krivičnih djela iz ove konvencije i to preduzimanjem svih praktičnih mjera kako bi spriječile da se na njihovim teritorijama vrše pripreme za izvršenje takvih djela kao i na razmjenu informacija i kordiniranje mjera kako bi se spriječilo izvršenje takvih krivičnih djela.

Ova saradnja obuhvata preduzimanje mjera u skladu sa vlastitim zakonima kako bi se osiguralo prisustvo osumnjičenog u cilju krivičnog gonjenja ili izručenja. O preduzetim mjerama se bez odlaganja obavještavaju neposredno ili posredstvom Generalnog sekretara UN: (a) država u kojoj je krivično djelo izvršeno; (b) država ili države čiji je državljanin osumnjičeni izvršilac ili, ukoliko je u pitanju osoba bez državljanstva, država na čijoj je teritoriji to lice nastanjeno; (c) država ili države čiji je državljanin lice pod međunarodnom zaštitom ili u čije je ime to lice vršilo funkcije; (d) sve ostale zainteresovane države; i (e) međunarodna organizacija čiji je funkcioner ili agent spomenuto lice pod međunarodnom zaštitom.

Za razliku od predhodnih ova konvencija predviđa prava lica prema kojima se preduzimaju mjere iz ove konvencije. Tu je prije svih njegovo pravo da stupi u vezu sa predstavnikom države čiji je državljanin kao i da ga posjeti predstavnik te države.

Država na čijoj teritoriji se nalazi osumnjičeni dužna je da ga ili izruči ili da ga sama procesuiru. Krivična djela propisana u ovoj konvenciji predstavljaju osnov za izručenje nadležnoj državi. Također postoji obaveza među članicama ove konvencije na pružanje pravne pomoći u pogledu krivičnog postupka koji pokrene jedna od njih za krivična djela iz ove konvencije što uključuje i osiguranje cjelokupnog dokaznog materijala kojim raspolažu i koji je potreban u tu svrhu.

Značaj ove konvencije odnosno značaj sprečavanja i kažnjavanja krivičnih djela propisanih ovom konvencijom ogleda se i u činjenici da je država ugovornica u kojoj se vodi krivični postupak protiv osumnjičenog izvršioca dužna da izvijesti Generalnog sekretara UN o izhodu tog postupka, koji onda prenosi obavještenje svim drugim članicama.

Ova konvencija sadrži i standardne odredbe o načinu rješavanja sporova vezanih za tumačenje i primjenu. Ukoliko spor ne bude riješen pregovorima podnosi se na arbitražu na zahtjev jedne strane u sporu. Ukoliko u roku od šest mjeseci od dana kad je podnesen zahtjev za arbitražu strane u sporu ne postignu dogovor o organizaciji arbitraže, spor se na zahtjev bilo koje od strana može predati Međunarodnom sudu pravde, u skladu sa Statutom Suda.

Konvencija, također sadrži odredbe o njenom potpisivanju, ratifikacij, pristupanju, stupanju na pravnu snagu, otkazivanju i jezicima na kojima je sačinjen original Konvencije. Njen depozitar je Generalni sekretar UN koji je u obavezi informisanja članica o određenim pitanjima vezanim za ovu konvenciju.

5. Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca

Međunarodna konvencija protiv uzimanja talaca usvojena je od Generalne skupštine UN 17. decembra 1979. godine.⁷

Ova konvencija u svome uvodu navodi razloge koji opravdavaju njeno donošenje. Pošto uzimanje talaca predstavlja krivično djelo koje ozbiljno zabrinjava međunarodnu zajednicu zbog čega shodno odredbama ove konvencije, svako ko učini akt uzimanja talaca treba da bude sudski gonjen i kažnjen.

Članom 1. definisano je krivično djelo uzimanja talaca. ovo krivično djelo u smislu ove konvencije čini svako ko uhvati neko lice, ili ga drži i prijeti mu da će ga ubiti, raniti ili nastaviti da ga drži, da bi primorao treću stranu odnosno neku državu, međunarodnu međuvladinu organizaciju, fizičko ili pravno lice ili grupu lica, da izvrši neki akt ili se uzdrži od nekog akta kao izričitog ili implicitnog uslova za oslobođenje taoca. U smislu ove konvencije krivično djelo je i pokušaj da se izvrši akt uzimanja talaca ili saučesništvo u izvršenju ili pokušaju.

Svaka država ugovornica je u obavezi da kažnjava navedena krivična djela odgovarajućim kaznama vodeći računa o težini krivičnih djela.

Država članica na čijoj teritoriji lice koje je izvršilo krivično djelo drži taoca preduzima sve mjere koje smatra potrebnim radi olakšanja položaja taoca, posebno radi njegovog oslobađanja, ili po potrebi, olakšanja njegovog odlaska poslije oslobađanja (član 3. stav 1).

---

⁷ Bosna i Hercegovina je članica ove konvencije po osnovu sukcesije ("Službeni list RBiH", broj 25/93). Vidi također ("Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori", broj 9/84)

Države potpisnice ove konvencije, obavezale su se na saradnju u cilju sprečavanja krivičnog djela uzimanja talaca na način da će preduzimati sve praktično moguće mjere za sprečavanje priprema na njihovoj teritoriji ili van nje, uključujući mjere za zabranu na njihovoj teritoriji nezakonite djelatnosti lica, grupa i organizacija koje podstiču, podstrekavaju, organizuju ili vrše akte uzimanja talaca kao i na razmjenu obavještenja i usklađivanja preduzimanja upravnih i drugih mjera radi sprečavanja izvršenja tih krivičnih djela (član 3).

Konvencija obavezuje države članice na preduzimanje potrebnih mjera za ustanovljenje nadležnosti u vezi sa krivičnim djelima iz ove konvencije koja su izvršena: (a) na njenoj teritoriji brodu ili vazduhoplovu registrovanom u toj državi; (b) od strane njenih državljana, ili ako to smatra cjelishodnim, lica bez državljanstva koja imaju stalno boravište na nenoj teritoriji; (c) da bi se ta država prinudila da izvrši neki akt ili da se uzdrži od njegovog izvršenja; ili (d) protiv nekog taoca koji je njen državljanin ako ta država smatra to cjelishodnim.

Ova konvencija ne isključuje nadležnost u krivičnim stvarima u skladu sa unutrašnjim zakonodavstvom države popisnice.

Ukoliko postoje okolnosti koje to opravdavaju, svaka država potpisnica na čijoj se teritoriji nalazi lice osumnjičeno za krivično djelo, lišava slobode takvo lice ili preduzima druge potrebne mjere radi obezbjeđenja njegovog prisustva u skladu sa svojim zakonodavstvom. Također ona je dužna da bez odlaganja sprovede predhodnu istragu radi utvrđivanja činjenica. O preduzetim mjerama kao i orazultatima predhodne istrage neposredno ili posredstvom Generalnog sekretara UN, obavještavaju se: država u kojoj je krivično djelo izvršeno, država koja je bila predmet prinude ili pokušaja prinude, država čije državljanstvo ima fizičko ili pravno lice koje je predmet prinude, država čije državljanstvo ima talac ili načijoj teritoriji talac ima stalno mjesto boravka, država čije državljanstvo ima lice za koje se smatra da je počinilo krivično djelo, međunarodna međuvladina organizacija koja je bila predmet prinude ili pokušaja prinude i sve druge zainteresovane države. Lica prema kojima su preduzete mjere pritvora ili druge spomenute mjere ima pravo da stupi u kontakt sa najbližim predstavnikom svoje države kao i da prima posjete predstavnika te države. Također njima se garantuje da će se sa njima postupati pravedno u svim fazama postupka, uključujući sva prava i garancije predviđene zakonom države na čijoj se teritoriji nalazi.

Država članica u kojoj je pokrenut krivični postupak protiv lica za koje se smatra da je izvršilo krivično djelo saopštava, u skladu sa svojim zakonima, konačan rezultat tog postupka Generalnom sekretaru UN, koji o tome obavještava ostale zainteresovane države i zainteresovane međuvladine organizacije (član 7).

Država članica je u obavezi ili da izruči osumnjičeno lice nadležnoj državi ili da pred vlastitim organima pokrene protiv njega postupak.

Krivična djela iz ove konvencije smatraju se krivičnim djelima koja podliježu izručenju na osnovu svakog postojećeg ugovora između država članica o izručenju (član 10).

Konvencija predviđa mogućnost ne udovoljavanja zahtjevu za izručenje ukoliko smatra da zahtjev stoji ili će to lice biti diskriminisano u državi koja traži njegovo izručenje zbog rasne pripadnosti, vjeroispovijesti, nacionalne pripadnosti, etničkog porijekla ili političkog uvjerenja.

Države članice su također dužne da pružaju jedna drugoj sudsku pomoć u krivičnim postupcima vezanim za djela iz ove konvencije. Ova konvencija se ne primjenjuje ako je krivično djelo izvršeno na teritoriji samo jedne države, ako su talac i lice za koje se smatra da je izvršilo krivično djelo državljanin te države i ako se lice za koje se smatra da je izvršilo krivično djelo nalazi na teritoriji te države (član 13).

Ova konvencija ne dopušta da se i jedna njena odredba tumači kao opravdanje za narušavanje teritorijalnog integriteta ili političke nezavisnosti jedne države suprotno povelji UN.

Konvencija također sadrži odredbe o načinu rješavanja sporova vezanih za njeno tumačenje i primjenu, potpisivanje, ratifikaciju ili pristupanje, stupanje na snagu, otkazivanju i jezicima. Njen depozitar je Generalni sekretar UN.

6. Konvencija o fizičkoj zaštiti nuklearnog materijala

Nuklearno oružje predstavlja prijetnju opstanku čovječanstva. Posebno bi bilo opasno ukoliko bi ovo oružje ili sredstva ili materijali prikladni za njegovu proizvodnju dospjeli u ruke potencijalnih terorista. Stoga je postojala potreba da se na nivou međunarodne zajednice urede neka pitanja vezana za transport i fizičku zaštitu.

Mjere predviđene u ovoj konvenciji ne odnose se zaštitu nuklearnog materijala koji se koristi u vojne svrhe s obzirom na pretpostavku da će se u odnosu na takav materijal i dalje primjenjivati mjere stroge fizičke zaštite. Također, konvencija priznaje pravo svim državama da razvijaju i koriste nuklearnu energiju u miroljubive svrhe i njihove legitimne interese za potencijalne koristi koje bi proizašle iz miroljubivog korištenja nuklearne energije.

U članu 1. Konvencija definiše pojmove nuklearni materijal, obogaćeni uran u izotopima 235 ili 233 te međunarodni prijevoz nuklearnog materijala.

Ova konvencija, primjenjuje se na nuklearni materijal koji se koristi u miroljubive svrhe sve dok je predmet međunarodnog nuklearnog prijevoza, skladištenja kao i prijevoza u nacionalnim okvirima.

Svaka država ugovornica, u okviru svog nacionalnog zakonodavstva i u skladu sa međunarodnim pravom, preduzima odgovarajuće mjere kako bi, u što je moguće većoj mjeri, osigurala da u toku međunarodnog prijevoza nuklearnog materijala nuklearni materijal na njenoj teritoriji ili brodu ili zrakoplovu pod njenom jurisdikcijom, budu zaštićeni u skladu sa stepenom zaštite opisanom u Prilogu I (član 3).

Konvencija obavezuje države ugovornice da neće izvoziti niti dozvoljavati izvoz nuklearnog materijala ukoliko ne dobiju garancije da će nuklearni materijal u toku prijevoza biti zaštićen na način opisan u Prilogu I. Ovo se odnosi ne sama na odnose sa državama potpisnicama Konvencije, već i na odnose sa državama koje nisu članice Konvencije. Ona obavezuje države potpisnice da ne dozvole tranzit preko svoje teritorije nuklearnog materijala između država koje nisu ugovornice ove konvencije ukoliko ne dobije garancije da će materijal biti zaštićen na način koji se primjenjuje u odnosima među državama članicama.

Nijedna odredba u ovoj konvenciji ne može se tumačiti tako da na bilo koji način predstavlja povredu teritorijalnog suvereniteta i jurisdikcije neke države, uključujući i teritorijalni suverenitet i jurisdikciju nad zračnim prostorom i teritorijalnim morem (član 4. 7).

Konvencija obavezuje države potpisnice da formiraju jedan organ unutar države za kontakte sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju sa sjedištem u Beču. Postoji obaveza uzajamnog obavještanja između potpisnica neposredno ili putem Međunarodne agencije o preduzimanju potrebnih mjera za zaštitu nuklearnog materijala. To se naročito odnosi na slučajeve krađe, pljačke ili bilo kojeg drugog nezakonitog odnošenja ili osnovane opasnosti od takvih postupaka. Država ugovornica u kojoj se takva situacijadesila obavještava sve ostale ugovornice a po potrebi i međunarodne organizacije.

Ova konvencija utvrđuje postojanje sljedećih krivičnih djela koja mogu biti učinjena samo namjerno:

- a) neovlašteno primanje, posjedovanje, korištenje transfer, izmjena, raspolaganje ili rasturanje nuklearnog materijala koje izaziva ili može izazvati smrt ili ozbiljnu povredu nekog lica ili znatnu materijalnu štetu;
- b) krađa ili pljačka nuklearnog materijala;
- c) utaja ili pribavljanje nuklearnog materijala prevarom;
- d) svaki zahtjev za dobijanje nuklearnog materijala pod prijetnjom upotrebe ili upotrebom sile ili bilo kojeg drugog načina zastrašivanja;
- e) prijetnja:

(I) da će nuklearni materijal upotrijebiti tako da prouzrokuje smrt ili ozbiljnu povredu nekog lica ili izazove znatnu materijalnu štetu;

(II) da će biti učinjeno krivično djelo navedeno u tački (b) da bi se neko fizičko ili pravno lice, međunarodna organizacija ili država primorali da izvrše ili ne izvrše neko djelo Član 7).

Pokušaj da se izvrši neko od navedenih krivičnih djela odnosno saučesništvo u njihovom izvršenju kažnjavaju se shodno zakonodavstvima država potpisnica.

Svaka država ugovornica preduzima potrebne mjere kako bi uspostavila vlastitu jurisdikciju za navedena krivična djela ukoliko je krivično djelo učinjeno na njenoj teritoriji, na njenom brodu ili zrakoplovu registrovanom u toj državi, kad je navodni izvršilac njen državljanin ili se potencijalni izvršilac nalaz na njenoj teritoriji.

Ova konvencija ne isključuje primjenu krivičnog zakona u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom (Član 8. 3).

Država ugovornica je dužna da na svojoj teritoriji preduzme sve potrebne mjere za osiguranje prisustva okrivljenog uključujući i pritvor. Ukoliko ne izruči osumnjičenog dužna je da protiv njega pokrene odgovarajući postupak pred nadležnim organom vlastite države.

Ova krivična djela također, podliježu izručenju po svim eventualnim ugovorima o izručenju između država ugovornica.

Države ugovornice su također dužne da pružaju jedna drugoj pomoć u vezi sa krivičnim postupkom koji se vodi za jedno od ovih krivičnih djela što podrazumijeva i davanje svih potrebnih dokaza kojim raspolažu.

Ukoliko postoje neki drugi bilateralni ili multilateralni ugovor među državama potpisnicama kojim se reguliše pomoć u krivičnim stvarima ova konvencija ne utiče na njegove odredbe.

Postoji dužnost uzajamnog obavješćavanja država potpisnica o svojim zakonima i propisima koji omogućavaju primjenu ove konvencije, o vođenju i kad god je to moguće o ishodu krivičnog postupka.

Značaj pitanja na koja se odnosi ova konvencija ogleda se i u činjenici da će depozitar svake pete godine nakon stupanja na snagu ove konvencije sazvati konferenciju država ugovornica u cilju razmatranja primjene konvencije i njene aktuelnosti u pogledu sadržaja.

Konvencija sadrži odredbe o načinu rješavanja sporova o njenom tumačenju i primjeni, o upućivanju spora na arbitražu ukoliko se nije moga riješiti putem pregovora kao i upućivanju na rješavanje Međunarodnom sudu pravde.

Depozitar ove konvencije je direktor Međunarodne agencije za atomsku energiju u Beču koji je u obavezi informisanja država ugovornica o svakom potpisivanju Konvencije, svakom deponovanju instrumenata o ratifikaciji, prihvatanju, odobrenju ili pristupanju, svakoj rezervi na konvenciju ili njenom povlačenju, stupanju na snagu Konvencije ili njenih izmjena ili dopuna kao i o njenom otkazivanju.

Ova konvencija stupa na snagu trideset dana nakon deponovanja 21. instrumenta o ratifikaciji, prihvatanju ili odobravanju kod depozitara a ona sadrži prilog I kojim se pobliže propisuje stepen fizičke zaštite koji treba primjenjivati prilikom međunarodnog prijevoza nuklearnog materijala u skladu sa kategorizacijom iz priloga II.

Literatura:

1. I Brownlie, *International Law and the Use of Force by States*, Oxford, 1963
2. M. N. Shaw, *International Law*, Cambridge University Press, 2003
3. Y. Dinstein, *War, Aggression and Self – Defence*, 3rd edn, Cambridge, 2001
4. T. M. Franck, *Recourse to Force*, Cambridge, 2002
5. C. Gray, *International Law and the Use of Force*, Oxford, 2000
6. Zbirka međunarodnih multilateralnih ugovora iz oblasti borbe protiv međunarodnog terorizma, Sarajevo, 2002